

MYTTI HENKISESTÄ INTIASTA

Eurooppalainen mieli on jo antiikin ajoista sijoittanut erilaisia eksoottisia mielikuvia Intiaan. Samaa perinnettä jatkaa se, miten monien uskonnollinen etsintä kohdistuu Intiaan ja sen ikuisiksi koettuun hindulaiseen viisauteen. Harvempi kuitenkin tietää, miten torjuvasti klassinen hindulaisuus on aina suhtautunut Intian ulkopuoliseen maailmaan. Vasta 1800-luvulla syntynyt uushindulaisuus omaksui ajatuksen hindulaisesta lähetystyöstä vuorovaikutuksessa kristinuskon ja kolonialistisen kulttuurin kanssa. Kohtaaminen intialaisessa internet-kahvilassa

Devaksi esittäytyneellä keski-ikäisellä amerikkalaismiehellä on intensiivinen katse ja varmuutta uhkuva olemus. Nimi ei ole vaatimaton, sillä Deva tarkoittaa 'jumalaa'. Nuorella amerikkalaisella seuralaisellaan on otsassaan punainen tika, yllään sari ja nimenään hindulaisen onnen jumalattaren nimi, Lakshmi.

"Intiassa ei ole uskontoa, vaan kyse on filosofiasta", Deva selittää minulle. Jumaluus on hänelle jumalatar, Äiti, Shakti. Deva opettaa joogaa ja parantamista. Hän kutsuu ajatuksiaan tieteellisiksi. Esimerkiksi karma on syyn ja seurauksen laki, fysiikan kausaalisuhte. Deva korostaa yksilöllisyyttä monessa käänteessä. Hän ei halua kuulua mihinkään ryhmäkuntaan. Hän vain haluaa opettaa kutakin löytämään itsensä ja siten jumaluuden.

Eteerisesti hymyilevä Lakshmi saa Devalta kehoituksen kertoa, miten Deva auttoi häntä puhdistumaan. Lakshmi sai löytää Himalajalla lapsen sisästäan, päästä eroon pahoista ajatuksista ja saavuttaa rauhan. Hän koki myös hätkähdyttäviä asioita kuten ruumiista poistumisen: Lämpö oli noussut selkärankaan ylös aina pääläen chakraan, minkä jälkeen Lakshmi tempautui ylöspäin ja lensi. Kerran Lakshmile oli ilmestynyt valkoinen hahmo, joka sanoi nimekseen Johannes Kastaja. Tämä oli tullut parantamaan Lakshmin. Hahmon ojennetusta kämmenestä lähti parantava valonsäde Lakshmin otsaan.

Keskustelu jatkuu. Deva yrittää saada viereisissä pöydissä istuvia mukaan. Nuori intialainen nainen istuu pöytäämme, näyttää kiinnostuneelta ja lupaa tulla joskus Devan luo. Jos minäkin haluaisin pelastuksen ja kokea sen kaiken, mistä Lakshmi kertoi, voisin tulla Devan luokse.

Kohtasin Devan ja Lakshmin ilmastoidussa internet-kahvilassa Bangalossa, Etelä-Intian piilaaksona tunnetussa metropolissa. Tunnettua on, miten Intia on vetänyt länsimaalaisia etsijöitä puoleensa jo sadan vuoden ajan. Suuren huomion sai aikanaan Beatlesin matka Maharishi Mahes Yogin luo Gangesin varrelle. Intiassa matkaava kohtaakin yhä jos jonkinlaista valkoihoista hindulaisten viisauksien etsijää. Deva ja Lakshmi ovat tämän joukon värikkäämmästä päästä.

Hindulaista viisautta varten ei tarvitse enää edes matkustaa Intiaan. Helsingin lyhtypylväissä on näkynyt sellainenkin jooga- kurssin mainosjuliste, jossa kurssin sisällöstä riittää vain maininta, että opettajana on ”hindulainen munkki Himalajalta”. Hindulaisesta uskonnollisuudesta näyttää tulleen yhtäältä markkinavaltti Intian turismille ja toisaalta keskeinen vientituote — intialainen kirjailija Gita Mehta kirjoittikin hurjimmista hippivuosista purevan ironisen teoksen Karma- Cola, Marketing the Mystic East (1979).

Hindulaisuus torjui vieraat vaikutteet aina 1800-luvulle asti

Uskontohistorian näkökulmasta katsottuna tilanteessa on jotain omituista: Vaikka Intian uskonnollinen perinne on vuosituhansia vanha, klassinen hindulaisuus ei milloinkaan ole suuntautunut Intian ulkopuolelle. Päinvastoin, Intian ulkopuolelta tuleva on koettu rituaalisesti saastaisena (mleccha). Vain Intian maaperä on pyhä, eikä missään muualla voi pelastua.

Vanha ajattelutapa elää yhä, kuten osoittaa mielipiteitä jakanut tapaus parin vuoden takaa: Keralalaisen temppelin johtaja eväsi bramiinina toimivaltaprofessorilta pääsyn temppeliin, koska tämä oli matkustaessaan tieteelliseen konferenssiin Lontooseen rikkonut vanhoja säädöksiä ylittämällä seitsemän merta. Sama ikivanha ajattelutapa näkyy siinä, että monissa temppeleissä ei-hindua ei päästetä kaikkein pyhimpään.

Intia on tosin joutunut monien invaasioiden kohteeksi. Hindulaisuus itsessään perustuu yli kolme tuhatta vuotta sitten Intiaan tulleiden arjalaisten uskontoon, johon sulautui varhemman Indus-virran kulttuurin aineksia. Myöhempi hindulainen traditio on kuitenkin osoittautunut tavattoman vastustuskykyiseksi. Esimerkiksi muisto Aleksanteri Suuren Indus-virralla saakka ulottuneista valloituksista (327-325 eKr) ei jäänyt Intiassa elämään toisin kuin muilla valloitetuilla alueilla.

Sanskritinkielisestä kirjallisuudesta on turha etsiä kuvauksia muslimien tai eurooppalaisten saapumisesta Intiaan. Silloin harvoin kun asiaan viitataan, tulkintahorisontti on klassisen maailmankuvan mukainen: Bhavishyapuranan myöhemmissä osissa puhutaan 'mahamadoista' ja 'gurundoista'. Edellinen on vääristynyt muoto "muhamettilaisista". Jälkimmäinen paljastaa, miten hindut brittejä katsoivat — 'gurunda' merkitsee "lehmien vahingoittaja". Teksti yhdistää näiden ryhmien saapumisen viimeisen maailmanajan rappioon ja odottaa Vishnu-jumalan saapuvan lopunajallisena Kalkin- avatarana, tuhoavan saastaiset maahantunkeutajat ja palauttavan Intiaan alkuperäisen puhtauden.

Jos klassisen hindulaisen maailmankuvan mukaan ei saa matkustaa ulkomaille tai edes puhua ulkomaalaiselle, miten on mahdollista, että tänään Intiasta virtaa länteen erilaisia guruja? Nämä guruthan väittävät edustavansa hindulaisuutta. Selitystä ajattelutavan muutokseen täytyy hakea 1800-luvulla syntyneestä uushindulaisuudesta, joka merkitsi käännettä Intian uskontohistoriassa.

Rammohan Roysta (1772-1833) alkanut hindulainen reformismi levisi viimeistään Mahatma Gandhin (1869-1948) kautta laajoihin kansankerroksiin ja muovasi monien ajattelutapaa. Koko prosessi on mielenkiintoinen esimerkki kulttuurien kohtaamisesta, sillä tämä reformismi syntyi vuorovaikutuksessa kristinuskon kanssa. Joutuihan intialainen kaupunkiällymys kolonialismin aikana vuorovaikutukseen kristinuskon kanssa.

Hindulaisuudesta muotoutui monivaiheisen prosessin kuluessa lähetystyötä tekevä "maailmanuskonto". Syntynyt uushindulaisuus sai vahvan valtin omaksumalla kolonialistisena aikana vallalla olleen orientalistisen stereotyyppittelyn ja muovaamalla sen omaksi edukseen.

Orientalismi luo "mystisen Idän"

Edward Saidin kirjassaan *Orientalism, Western Conceptions of the Orient* (1978) lanseeraamalla käsitteellä 'orientalismo' tarkoitetaan jälkikolonialistisessa keskustelussa idän kuvaamista Euroopan "toisena". Said kehitti teoriansa tutkiessaan Lähi-Itää. Sama näkökulma pätee kuitenkin myös Intiaan, kuten Richard King osoittaa teoksessaan *Orientalism and Religion* (1999).

Kolonialistista aikakautta hallitsi kuva idästä "takapajuisena", "irrationaalisena", ja "eksoottisena". Tällä oli kuitenkin enemmän tekemistä lännen itsensä kanssa kuin

idän, jonka orientalismin alisti osaksi lännen oman, edistykselliseksi koetun identiteetin rakentamista. Retoriikkaan kytkeytyi myös hindulaisuuden ja buddhalaisuuden luonnehtiminen ”mystisiksi”, sillä länsimainen modernismi mielsi mystiikan irrationaaliseksi.

Orientalistisella stereotyyppillä oli ratkaiseva poliittinen merkitys, sillä se legitimoiti Euroopan hallintavallan Aasiassa. Orientalismin perintö vääristää yhä länsimaista näkökulmaa maailmaan. Se näkyy vaikkapa siinä, miten islamista usein uutisoidaan mediassa: Mielikuva fanaattisista ja sotaisista muslimiterroristeista ammentaa aineistoa vanhasta itämaisen tyrannin kuvasta kuten myös ajatuksesta, että itämaisuus on irrationaalisuutta.

Orientalismi on saanut toisenkin muodon, jota voisi kutsua ”myöntäväksi orientalismiksi”. Siinä itämaisiksi mielletyt arvot nähdään korostetun myönteisinä. Tällaista myöntävää orientalismia edustaa se Intiaan suuntautuva uskonnollinen etsintä, jota artikkelin alussa kuvaan: Ajatellaan, että idän uskonnollisuus tarjoaisi vastapainon läntiselle materialistisuudelle. Itämaisen uskonnollisuuden kehdestä, Intiasta, on tullut länsimaiden eksotiikan kaipuun kohde.

Erityisesti teosofit edesauttoivat tässä suhteessa intialaisten ainesten virtaamista länteen: He vahvistivat kriitikittömällä ihailullaan hindulaistaitsetuntoa ja levittivät julkaisuissaan intialaisia ajatuksia. Tosin monet hindut katkoivat välinsä teosofeihin huomattuaan näiden ajattelun okkulttisen luonteen. Teosofit ovat siksi edistäneet lähinnä sellaista synkretismää, jollaista Devan ja Lakshmin uskonnollisuus edustaa.

Keshub Chunder Sen, Idän ja Lännen harmonian apostoli

Tehokkaimmin ajatusta Intiasta spirituaalisuuden tyysijana on tullut levittäneeksi uushindulaisuus. Myytti idän spirituaalisuudesta ja lännen materialistisuudesta esiintyi selväpiirteisesti kahden merkittävän vaikkakin hyvin erilaisen hindureformaattorin, Keshub Chunder Senin (1838-1884) ja Swami Vivekanandan (1863-1902) ajattelussa.

Keshub Chunder Sen on erikoinen hahmo hindulaisuuden historiassa sikäli, että hän päätyi niin lähelle kristillistä uskoa, että mielsi itsensä ”Kristuksen Hindu-apostoliksi”. Keshub ei silti lakannut korostamasta Jeesuksen orientaalisuutta. Hän tarkoitti tällä paitsi historiallisen Jeesuksen palestiinalaisuutta myös Kristuksen

läsnäoloa Intiassa: Kristus on Keshubin mukaan läsnä ”jokaisessa tosi bramiinissa, jokaisessa uskollisessa Vedojen palvelijassa pyhän Gangesin rannoilla.”

Aasia symboloi Keshubille suvaitsevaisuutta ja uskonnollisuutta. Siksi kansat ja uskonnot voidaan sovittaa ainoastaan Kristustuksessa, joka edustaa aasialaista henkeä — ei eurooppalaisuutta, jossa uskonto on yhdistynyt poliittiseen valtaan. Eurooppa ja Aasia tarvitsevat kuitenkin toisiaan.

Luennoissaan *Asia's Message to Europe* (1883) Keshub totesikin: ”Eurooppa, Herra on siunannut sinua oppineisuudella, tieteellä ja filosofialla, ja näiden kanssa sinä olet suuri maan kansojen joukossa. Lisää näihin Aasian usko ja intuitio ja spiritualiteetti, niin sinusta tulee paljon suurempi.”

Viimeistään Keshubin myötä stereotypia materialistisesta lännestä ja spirituaalisesta idästä tuli osaksi uushindulaista itseymmärrystä. Keskeisintä Keshubille oli silti uskontojen harmonia aasialaisessa Kristuksessa.

Swami Vivekananda ja intialaisuuden ”vastaisku”

Aggressiivisemmän ja itsetietoisemmän muodon orientalistisesta stereotypiasta muotoili Swami Vivekananda, joka kuului bengalilaisen mystikon Ramakrishnan (1836-1886) oppilaspiiriin. Vivekananda oli ensimmäinen hindu, joka matkusti länteen julistamaan hindulaisuutta. Hän sai osakseen suuren huomion esiintyessään Chicagon uskontoparlamentissa 1893. Tämän jälkeen hän kiersi Amerikkaa ja Eurooppaa luennoiden ”suvaitsevaisesta hindulaisuudesta”, joka puhtaimmin ilmentää kaikissa uskonnoissa olevaa henkisyttä.

Luennoissaan Vivekananda maalasi kuvan Intiasta uskonnollisen suvaitsevaisuuden työssijana. Intian ylivertaisuuden hän näki perustuvan advaita-filosofiaan, joka opettaessaan ihmisen itsen (atman) ja jumalallisen Absoluutin (brahman) samuutta pystyy hyväksymään kaikki uskonnot tienä tämän totuuden oivaltamiseen.

Vivekananda oli valmis myöntämään lännen etumatkan tekniikassa ja taloudessa. Uskonossa Intialla ei olisi kuitenkaan mitään vastaanotettavaa. Vivekananda kritikoi kristillistä lähetystyötä ja aloitti itse vastalähetystyön. Hindulaisuus oli Vivekanandalle kaikkien uskontojen äiti: Hän tulkitsi buddhalaisuuden hindulaisuuden ”kapinoivaksi lapseksi” ja väitti kristillisenkin sivilisaation nojaavan tosiasiaissa intialaisille ajatuksille. Vivekananda samasti hindulaisuuden

advaita-filosofiaan ja piti siksi temppelipalvontaa sekä rituaaleja alempana uskonnonmuotona. Suvaitsevaisen pintasilauksen alla Vivekananda asetti näin uskonnot arvojärjestykseen, jossa advaita-filosofia oli kaikista ylimpänä.

Vivekanandan hengessä myyttiä idästä ja lännestä ovat myöhemmin edustaneet monet uushindut kuten filosofi Sarvepalli Radhakrishnan (1888-1975). Länessä onkin syntynyt otollinen maaperä erilaisille intialaisille guru- liikkeille. Nämä liikkeet ovat monenkirjavia, mutta niitä yhdistää ajatus, että Intialla olisi jotain erityistä annettavaa uskonnon alalla. Usein nämä liikkeet puhuvat ”hindulaisuuden” nimissä. On kuitenkin ongelmallista puhua hindulaisuudesta yksikössä saati sitten samastaa se tiettyyn filosofiaan. Hindulaisuus on paljon rikkaampi kuin usein tiedetäänkään. Toisaalta ei saa unohtaa, että läntisen kristikunnan historia on täynnä spiritualiteetin ja mystiikan teologiaa.

On silti vaikea olla näkemättä ironiaa siinä, miten alunperin läntisen vallankäytön välineeksi syntynyt orientalistinen stereotypia sai aikaan sellaisia seurannaisvaikutuksia, joiden tähden länsi on joutunut vahvojen hindulaisten vaikutteiden alle. Hindulaisuus mielsi voimakseen juuri sen ”mystisyyden”, jonka rationalismiinsa huumaantunut länsi idälle omisti. Näin syntyi myytti henkisestä Intiasta, joka elää vahvana yhä tänään.

Jyri Komulainen

Artikkeli on julkaistu Yliopisto-lehdessä 4/2000